

Koronavirüs Öncesi ve Sonrası Dünya Aynı Kalamaz¹

Ian Goldin, Robert Muggah

Çeviri: Büşra Balcan

176 ülkede kendini gösteren COVID-19 vakalarıyla, pandemi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanlığın gördüğü en büyük tehdit konumuna geldi. Savaş döneminde de aynı şimdi olduğu gibi uluslararası işbirliğine ve kurumlara duyulan güven yerlere inmişti.

II. Dünya Savaşı, halkları gafil avlamışken Aralık 2019'da ortaya çıkan salgının haberi çok önceden verilmişti. Bulaşıcı hastalıklar uzmanları onlarca yıldır salgınların hızlarının arttığından bahsederek hepimizi uyarıyorlar. Dengue, Ebola, SARS, H1N1, ve Zika buzdağının görünen kısmıydı yalnızca. 1980'den bu yana, 12.000'den fazla belgelenmiş salgın, çoğunluğunu yoksulların oluşturduğu onlarca milyon insana bulaştı ve ölüm getirdi. Dünya Sağlık Örgütü 2018 yılında, ilk defa sekiz “öncelikli hastalığın” altısının salgınını tespit etti.

Kimse uyarılmadık diyemez.

COVID-19'un sebep olduğu bu sayısız acil durumlarla ilgilenirken bile uluslararası toplumun böylesi kaçınılmaz bir salgına neden bu kadar hazırlıksız yakalandığını derinlemesine düşünmeliyiz. Küresel felaketlerle ilk defa karşılaşmıyoruz.

II. Dünya Savaşı, dünya liderlerinin 1914-18 savaşından nasıl da ders alamadıklarını gösteren bir felaketti. 1940'ların sonu ve 50'lerin başında ortaya çıkan Birleşmiş Milletler ve Bretton Woods kuruluşlarıyla biraz iyimser bir hava yakalanmış, ardından gelen Soğuk Savaş ile o da sönüp gitmişti. Ardından 1980'lerde gelen Reagan ve Thatcher devrimleriyle hükümetler tekrar vergiler, redistribüsyon, sağlık ve temel hizmetleri halka sunma gibi yollarla eşitsizliğin önüne geçebileceklerini yeniden gösterdiler.

Uluslararası kuruluşların küreselleşmeyi düzenleme kapasitesi, en çok ihtiyaç duyulan zamanda zayıflatıldı. 1980'ler, 90'lar ve 2000'ler ticaret, finans ve insanların sınır ötesi hareketlerinin hızla arttığı dönemler oldu. Küresel yoksulluğun tarihin gördüğü en büyük hızda azalmasının başlıca nedenlerinden biri mal, hizmet ve becerilerin akışının hızlanmasıydı. 1990'ların sonlarından bu yana 2 milyardan fazla insan aşırı yoksulluk sınırının üzerine çıktı. İstihdam, beslenme, temizlik ve kamu sağlığına erişimin

¹ **Orijinal Kaynak:** Goldin, Ian; Muggah, Robert. (2020, March 27). “The World Before this Coronavirus and After Cannot be the Same” *The Conversation*, **Link:** <https://theconversation.com/the-world-before-this-coronavirus-and-after-cannot-be-the-same-134905>

Atıf Şekli: Goldin, Ian; Muggah, Robert. (2020, Mayıs 16). “Koronavirüs Öncesi ve Sonrası Dünya Aynı Kalamaz”, Çev. Büşra Balcan. *sosyalbilimler.org*, **Link:** <https://sosyalbilimler.org/koronavirus-oncesi-sonrasi>

iyileştirilmesi, aşırı erişimin artması, dünya nüfusunun ortalama yaşam süresine bir on yıl daha ekledi.

Fakat küreselleşmenin yarattığı aşağı yönlü riskleri uluslararası kuruluşlar idare edemiyordu.

Dünya Birleşmiş Milletler değil, bölünmüş milletler tarafından yönetiliyor; bu milletler tek başlarına hareket edip gerekli kaynak ve yetkiler ile geleceğimizi korumak için tasarlanan kuruluşları aç bırakıyorlar. Çalışanlarını tenzih ederim fakat Dünya Sağlık Örgütü hissedarları küresel sağlığı koruma gibi hayati olan görevini yerine getirmede başarısız oldular.

Kelebek Tepkisi

Dünya birbirine bağlandıkça kaçınılmaz olarak aynı derecede bağımlı hâle de geliyor. Karanlık hassas karnı bu dünyanın, küreselleşmenin kelebek tepkisi; kendi hâline bırakılırsa, sistemin git gide yükselen tehlikeli risklerine maruz kalacağız gibi görünüyor.

2008 ekonomik krizinin en çarpıcı ispatlarından biri. Ekonomik çöküş, kamu otorite ve uzmanlarının küresel finansal sistemin karmaşıklıklarını yönetmede ne kadar tehlikeli bir ihmal içine düştiklerini gösteriyordu. Dünyanın ekonomik ve politik elitlerinin bu umarsızlıkları da seçim sandığında kendilerine pahalıya patladı. Açık açık küreselleşme ve uzmanlık karşıtlığı ekseninde yürütülen kampanyalarla popülizm iktidarı kazandırdı.

Halkın öfkesini de arkalarına alarak çok eski bir geleneğe başvurdular; suçları yabancılara atıp sırtlarını dışarıdaki dünyaya çevirdiler. Özellikle de ABD'nin başkanı bilimsel düşünceyi küçümseyerek asparagas haberler yaydı ve eski müttefikleriyle uluslararası kurumları dışlamayı tercih etti.

Hızla yükselen enfeksiyon vakalarını gören en ulusal politikacılar bile artık COVID-19'un bu travmatik ekonomik ve insani maliyetlerini kabul ediyor. Hastalık Kontrol Merkezleri'nin kötü durum senaryoları 2020 Aralık ayına kadar 160 ila 210 milyon arasında Amerikalıya hastalık bulaşacağı yönünde. Yaklaşık 21 milyon insanın hastaneye yatırılması gerekecek ve 200.000 ile 1,7 milyon arasında insan bir yıl içinde ölebilir. Harvard Üniversitesi'nden araştırmacıların tahminlerine göre, dünya nüfusunun %20-60'ına hastalık bulaşacak ve ihtiyatlı tahminlerle 14 ila 42 milyon arasında insan da hayatını kaybedecek.

Doğrudan ve aşırı ölüm oranının ne dereceye kadar önlenebileceği de toplumların yeni enfeksiyonları azaltma, hastaları izole etme ve sağlık hizmetlerini seferber edebilme hızlarına ve hastalığın tekrarlanmasını engelleme sürelerine bağlıdır. Aşı bulunmazsa COVID-19 yıllarca süren yıkıcı bir güç olacaktır.

En Çok Nerede Hasar Görülecek?

Pandemi birçok ülkede özellikle yoksul ve savunmasız topluluklara zarar verecek ve dünyadaki yükselen eşitsizliğe dair riskler bir kez daha ortaya dökülecek.

ABD'de yetişkin nüfusunun %60'ından fazlası kronik bir hastalığa sahip. Sekiz Amerikalıdan biri

yoksulluk sınırının altında - nüfusun dörtte üçünden fazlası maaş çekiyle yaşıyor ve 44 milyondan fazla insanın sağlık güvencesi yok.

Sağlık sistemlerinin çok daha zayıf ve hükümetlerin etkisinin daha az görüldüğü Latin Amerika, Afrika ve Güney Asya'da olup bitenler çok daha dramatik. Bu gizli risklere bir de Brezilya'da Jair Bolsonaro ve Hindistan'da Narendra Modi gibi liderlerin meseleyi yeterince ciddiye almamaları da eklendi.

COVID-19'un ekonomik yansımaları her yerde dramatik olacak. Etkilerin ne kadar şiddetli olacağı da pandeminin ne kadar süreceğine ve hükümetlerin vereceği ulusal ve uluslararası tepkilere bağlı. Fakat en iyi durumda bile, ölçeği ve bırakacağı küresel etki açısından 2008 ekonomik krizin etkilerini aşarak 9 trilyon dolardan ya da küresel GSYİH'nin %10'undan fazla kayba yol açacak.

Birden fazla kişinin tek bir odayı paylaştığı ve sofralarına yemek koyabilmek için işe gitmek zorunda kaldığı yoksul toplumlarda sosyal izolasyon çağrılarının uyulması çok da mümkün değil. Dünya çapında işini kaybeden insan sayısı paralel olarak evsizlik ve açlık oranının artması da bekleniyor.

ABD'de 3,3 milyon insan işsizlik yardımı başvurusunda bulundu ve rekor sayıya ulaşıldı, Avrupa genelinde de işsizlik oranları rekor seviyelere çıkıyor. Ancak daha zengin ülkeler her ne kadar bölük pörçük olsa da bazı güvenlik ağlarına sahipler, fakir ülkelerse halkın açlıktan ölmemesini sağlayacak güce sahip değiller.

Fabrikaların kapanması ve işçilerin karantinaya kapanmasıyla birlikte tedarik zincirlerinin kırılması ve tüketicilerin seyahatinin, gıda harici alışverişlerinin ya da sosyal aktivitelerde bulunmalarının engellenmesiyle mali canlandırmaya alan da kalmadı. Aynı zamanda faiz oranları sıfıra yakın olunca para politikaları da engellendi. Bu yüzden hükümetlerin an itibarıyla yapması gereken tüm ihtiyaç sahiplerine temel gelir temin ederek kriz yüzünden kimsenin açlıktan ölmemesini sağlamaya odaklanmak. Temel gelir garantileri daha bir ay öncesine kadar ütöpik görünürken şu an tüm hükümetlerin gündeminin merkezine oturmalı.

Küresel Bir Marshall Planı

Pandeminin büyük ölçeği ve vahşetine karşılık cesur öneriler ortaya atılmalı. Kimi Avrupa hükümetleri ekonomilerini durma noktasına getirmemek için önlem paketleri açıkladı. İngiltere'de hükümet ayda 2.500 pounda kadar maaşların ve serbest meslek gelirlerinin %80'ini karşılamayı kabul ederken şirketlere de yardım elini uzattı. ABD'de, düne kadar söz konusu bile edilemeyecek miktarda, 2 trilyon dolarlık yardım paketi kabul edildi, ki bunlar muhtemelen daha başlangıç. G20 liderleri de bir araya gelerek 5 trilyon dolarlık bir söz verdi; gerçi bunun detaylarını henüz bilmiyoruz.

COVID-19 küresel ve ulusal ilişkilerde bir dönüm noktası. Birbirimize ne kadar bağımlı olduğumuzu ve riskler ortaya çıktığında kendimizi korumak için özel sektöre değil hükümetlere yöneldiğimizi gösterdi.

Zengin ülkelerin ekonomileri ve sağlık hizmetleriyle virüse verdiği bu benzeri görülmemiş yanıt

birçok gelişmekte olan ülke için söz konusu değil. Bunun trajik sonucu olarak yoksul ülkelerde virüsün etkilerinin çok daha şiddetli ve uzun ömürlü olacağını göreceğiz. Birçok Afrika, Latin Amerika ve Asya toplumunda kalkınma ve demokraside görülen ilerleme tersine dönecek. İklim ve diğer riskler gibi bu küresel pandemi de ülkeler arasında ve içindeki eşitsizliği ciddi derecede artıracak.

Hükümetleri ve toplumları ayakta tutmak için acilen devasa bir fona sahip küresel bir Marshall planının devreye girmesi gerek.

COVID-19, kimilerinin öne sürdüğü gibi küreselleşmenin ölüm haberini vermiyor. Pandemi sırasında seyahat ve ticaret dondurulurken ya daralma olacak ya da küreselleşme kavramı tam tersine çevrilecek. Uzun vadede bakınca dünya nüfusunun üçte ikisine ev sahipliği yapan Asya'daki gelirlerin büyümeye devam etmesi seyahat, ticaret ve finans akışlarının yukarı doğru yönlerine devam edecekleri anlamına geliyor.

Fakat fiziksel akışlar söz konusu olduğunda, 2019 zirvedeki tedarik zincirinin parçalandığı yıl olarak tarihe geçecek. Pandemi, üretimin yeniden ülkelerin içine taşınmasını hızlandırarak pazarlara yakın üretim eğilimini güçlendirecek. Robotik, yapay zekâ ve 3D baskının gelişmesi, müşterilerin kişiye özel ürünlerin daha hızlı teslim edilmesi isteği, politikacıların üretimi ülkelere taşıma isteği ve işletmelerin makinelerin masraflarını azaltma arzuları düşük gelirli ülkelerin nispi avantajlarını da ortadan kaldırıyor.

Üretimin yanı sıra çağrı merkezleri ve idari süreçler gibi hizmetler de otomatikleşiyor; bu hizmetler uzak yerlere konuşlanan insanlar yerine tek bir merkezin bodrumunda bilgisayarlarla çok daha ucuza halledilebiliyor. Bu da her yerde iş kavramı hakkında derin kapsamlı sorular ortaya çıkarıyor. Genç ve iş arayan nüfusu yoğun olan düşük gelirli ülkeler için özellikle zorlu bir sorun. Sadece Afrika'da önümüzdeki 10 yıl içinde 100 milyon işçinin emek piyasasına girmesi bekleniyor. Pandemi vurmadan önce de gelecekleri belirsizdi. Şimdi çok daha belirsiz.

Politik İstikrarın Etkileri

Demokrasiye olan inancın en düşük seviyeye düştüğü böyle bir zamanda bir de gittikçe kötüleşen ekonomik koşullar, politik ve toplumsal istikrar için geniş kapsamlı etkilere sahip olacak. Liderler ve vatandaşlar arasında halihazırda muazzam bir güven boşluğu var. Bazı liderler karmaşık sinyaller gönderiyor, vatandaşlar da çelişkili mesajlar alıyor. Bu da kamu yetkililerine ve “bilirkişilere” duyulan güvensizliği artırıyor.

Bu güvensizlik ulusal düzeyde krize tepki vermeyi çok daha zorlaştırabilirken aynı zamanda küresel tepkiyi de zayıflattı.

Çok taraflı işbirliği için acil çağrılar yapılırken, son yıllarda büyük güçler tarafından dışlanan Birleşmiş Milletlerin harekete geçmediğini görüyoruz. Krizle mücadeleye milyonlar, hatta trilyonlar bağışlama sözü veren Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu da anlamlı bir etkide bulunmak için faaliyetlerini hızlandırmalıdır.

ABD'nin uluslararası alanda etkin liderlik gösterememesinden dolayı şehirler, işletmeler ve hayırseverler öne atılıyor. Çin, pandemiye verdiği tepkiyle, ince gücünü -doktorlarını, ekipmanlarını- virüsten etkilenen ülkelere göndererek kötü karakterken kahraman olmayı başardı. Singapur, Güney Kore, Çin, Tayvan, İtalya, Fransa ve İspanya'dan araştırmacılar deneyimlerini aktif bir şekilde yayımlayıp paylaşıyor ve araştırmalarını hızlandırıyorlar.

Şimdiye kadar umut ve ilham verici eylemler hep hükümetlerin dışından geldi. ABD Belediye Başkanları Konferansı ve Ulusal Şehirler Ligi biri şehir ağları, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önleme konusunda işe yarayan uygulamaları hızla paylaşıyor ve bu şekilde verilecek yerel tepkiler iyileştiriliyor. Bill ve Melinda Gates Vakfı, Afrika ve Güney Asya'daki yerel sağlık hizmetlerinin kapasitelerini genişletmek için 100 milyon dolar bağışladı. Wellcome Trust, Skoll, Open Society Foundations, UN Foundation ve Google.org gibi gruplar da yardımlarını hızlandırıyor.

Söylemeye gerek bile yok fakat küreselleşmenin getirdiği karmaşa milliyetçiliğe ve kapalı sınırlara sığınarak çözülemez. COVID-19'un yayılmasına aynı şekilde koordine olmuş uluslararası aşı bulma, tıbbi malzemeleri seferber etme ve fırtına dindikten sonra da daha da ölümcül bir hastalıkla karşılaşmama çabalarıyla karşılık vermeliyiz.

Şu an birbirimize suç atma zamanı değil, harekete geçme zamanı. Dünya çapında ulusal hükümetler ve şehir yönetimleri, işletmeler ve sıradan halk Güney Kore, Hong Kong, Hangzhou ve Tayvan örneklerinden ders alıp salgın eğrisini düzleştirmek için derhal ellerinden geleni yapmaya koyulmalılar.

İsteklilerin Koalisyonu Yine Küresel Bir Tepki Verilmeli

Şimdi kapsamlı bir küresel tepkiye her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. G7 ve G20 ülkelerinin önde gelen ekonomileri mevcut yönetimlerinin altında dümensiz kalmış gibiler. Dikkatlerini dünyanın en yoksul ülkelere ve sığınmacılara yöneteceklerini vaat etmiş olmalarına rağmen, son sanal toplantılarını yaptıklarında çok geç kalınmıştır. Fakat kimseyi COVID-19'un etkilerini hafifletmek için harekete geçmekten alıkoymasın bu. G20 ülkeleriyle ortak olarak, istekli ülkelerden oluşan yaratıcı bir koalisyon pazarlara ve küresel kurumlara duyulan güveni geri getirmek için acil adımlar atmalıdır.

Avrupa Birliği, Çin ve diğer uluslar öne atılıp gösterilecek küresel çapada öncü olmalılar, ABD'yi de bu tepkinin içine çekerek aşı denemelerini hızlandırmalı ve bulunan aşı ve antiviralleri tüm dünyaya ücretsiz dağıtmalıdır. Dünya çapında hükümetler de sağlık, hijyen ve temel gelir konularına büyük yatırımlarda bulunmalılardır.

Bu krizden er ya da geç kurtulacağız. Fakat çok fazla insanı kaybetmiş olacağız, ekonomiler ciddi yaralar alacak ve pandemi tehdidi devam edecek. O yüzden önceliğimiz yalnızca hastalıktan kurtulmak olmamalı; ayrıca benzer ya da daha beter bir pandemiyle yeniden karşılaşmamak için sağlam ve çok taraflı bir düzeneğin de oluşturulması gerek.

Bir sonraki salgının yahut geleceğimiz için daha büyük tehditlerin önüne geçecek yükseklikte

duvarımız yok. Sahip olduğumuz yüksek duvarlar ise salgınları, iklim değişikliğini, antibiyotik direncini, terörü ve diğer küresel tehditleri çözmek için ihtiyaç duyduğumuz teknolojilerin, insanların, ekonominin ve en önemlisi de kolektif fikirlerin ve işbirliği isteğinin önüne geçiyor.

Koronavirüs öncesi ve sonrası dünya aynı kalamaz. 20. yüzyıl boyunca ve 21. yüzyılın başlarında yaptığımız hatalardan artık kaçınmalı ve bir daha salgın tehdidiyle karşılaşmamak için temel reformlar yapmalıyız.

Ülkelerimiz içinde, vatandaşların ihtiyaçlarına öncelik vererek birlikte çalışırsak, salgın tehditlerinin azmasına izin veren uluslararası paravanları yıkarsak, bu pandeminin korkunç ateşinden yeni bir dünya düzeni kurabiliriz. İşbirliği yapmayı öğrenerek bir sonraki salgını durdurmakla yetinmeyip iklim krizi ve diğer tehditleri de ortadan kaldırmayı öğrenebiliriz.

Şimdi ülkelerimizin içinde ve dışında gerekli köprüleri inşa etme zamanı.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için **sosyalbilimler.org/hakkında** sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da **@sosbilorg** kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

Aynı zamanda yayımlanan çalışmaların size WhatsApp üzerinden gönderilmesini talep ederseniz **sosyalbilimler.org/whatsapp** linki üzerinden "**Sosyal Bilimler WhatsApp Grubu**"na katılabilirsiniz.